

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ**Διασφάλιση και προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται:
Η πρόκληση της κοινωνικής ένταξης****Περιφερειακή Συνάντηση Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού
Αθήνα, 13 Νοεμβρίου 2017***

Τα παιδιά που μετακινούνται πρώτα από όλα είναι παιδιά και πρέπει να αντιμετωπίζονται ως παιδιά. Ως φορείς δικαιωμάτων, θα πρέπει να επωφελούνται από τις συνολικές προσπάθειες για την εξασφάλιση της προστασίας και της απόλαυσης των δικαιωμάτων τους και της κοινωνικής τους ένταξης σε όλη την Ευρώπη.

Όλες οι ενέργειες που αφορούν στα παιδιά που μετακινούνται θα πρέπει να εδράζονται στα δικαιώματα των παιδιών και τις αρχές των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, περιλαμβάνοντας ιδίως:

- Το δικαίωμα στη μη διάκριση
- Το δικαίωμα να λαμβάνονται πρωτίστως υπόψη τα βέλτιστα συμφέροντα τους σε κάθε ενέργεια και απόφαση που επηρεάζει τη ζωή τους
- Το δικαίωμα να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους σε όλα τα θέματα που τα αφορούν, και το δικαίωμα να λαμβάνεται υπόψη η γνώμη τους, σύμφωνα με την ηλικία και την ωριμότητά τους
- Το δικαίωμα στην επιβίωση και την ανάπτυξη
- Το δικαίωμα προστασίας από κάθε μορφή βίας

Οι παρούσες συστάσεις προέρχονται από 23 Ανεξάρτητες Αρχές για τα Δικαιώματα των Παιδιών που εδρεύουν σε χώρες μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, οι οποίες συμμετείχαν σε ομάδα εργασίας του Ευρωπαϊκού Δικτύου των Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC) για την παρακολούθηση της εφαρμογής των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται. Οι Συστάσεις στηρίζονται στη Διεθνή Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού καθώς και σε σχετικά διεθνή κείμενα. Αποτελούν συνέχεια της προηγούμενης έκκλησης των μελών του ENOC για την υλοποίηση των δικαιωμάτων των παιδιών κατά τις διαδικασίες υποδοχής (Ιανουάριος 2016), ενώ επίσης βασίζονται στην άμεση εμπειρία των Συνηγόρων του Παιδιού από τις συναντήσεις με τα ίδια τα παιδιά, την ακρόαση των απόψεών τους, το χειρισμό των υποθέσεών τους, την προαγωγή των δικαιωμάτων τους και την παρακολούθηση της κατάστασής τους.

Τα Ευρωπαϊκά κράτη, στο πλαίσιο της δικαιοδοσίας τους, έχουν το βασικό καθήκον να διασφαλίζουν και να προστατεύουν τα δικαιώματα όλων των παιδιών, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς τους. Παρότι έχει σημειωθεί κάποια πρόοδος στον τομέα αυτό, τα δικαιώματα των παιδιών που μετακινούνται εξακολουθούν να παραβιάζονται. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να λάβουν συγκεκριμένα μέτρα για την πλήρωση των υποχρεώσεών τους. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνονται η προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών καθώς και η προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της πλήρους κοινωνικής συμμετοχής τους.

Ως Ανεξάρτητες Αρχές για τα Δικαιώματα των Παιδιών, δεσμευόμαστε για την προαγωγή και την παρακολούθηση εφαρμογής των συγκεκριμένων Συστάσεων.

* Η Περιφερειακή συνάντηση των Συνηγόρων του Παιδιού έλαβε χώρα στην Αθήνα στις 13-14.11.2017, και οργανώθηκε από το Συνήγορο του Πολίτη σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC) και τη UNICEF (migrant and refugee response in Greece), με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Rights, Equality and Citizenship Programme). Στη συνολική διαδικασία της επεξεργασίας των Συστάσεων συνεισέφεραν μέλη του ENOC από την Αλβανία, το Βέλγιο/Φλάνδρα, Βέλγιο/Βαλλωνική περιοχή, Βοσνία και Ερζεγοβίνη, Κύπρο, Γαλλία, Γεωργία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ισλανδία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία, Λιθουανία, Μολδαβία, Ολλανδία, Νορβηγία, Πολωνία, Ηνωμένο Βασίλειο/Σκωτία, Σερβία, Ισπανία/Καταλονία, Ισπανία/Χώρα των Βάσκων, Σουηδία, καθώς επίσης και ανεξάρτητες αρχές για τα παιδιά από τη Γερμανία και την Αυστρία, ενώ συμβουλευτικό ρόλο είχαν η Marta Santos Pais, Ειδική Επιτετραμμένη του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για τη Βία κατά των Παιδιών, και ο Gehad Madi, μέλος της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

1. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΦΙΞΗ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ

α. Κατά τις διαδικασίες υποδοχής θα πρέπει να θεσπίζονται και να εφαρμόζονται διαδικαστικές εγγυήσεις και προτυποποιημένα πρωτόκολλα, που θα λαμβάνουν υπόψη και θα ενσωματώνουν ειδικά ζητήματα σχετικά με τα παιδιά, καθώς και ευαίσθητα θέματα που σχετίζονται με την ηλικία και το φύλο.

β. Η κράτηση των παιδιών, συνοδευμένων και ασυνόδευτων, δεν θα πρέπει να επιτρέπεται αποκλειστικά με βάση το μεταναστευτικό τους καθεστώς. Η κράτηση που συνδέεται με τη μεταναστευτική ιδιότητα των παιδιών αποτελεί παραβίαση των δικαιωμάτων τους και έρχεται πάντοτε σε αντίθεση με την αρχή των βέλτιστων συμφερόντων τους. Τα παιδιά θα πρέπει να προστατεύονται, με τη λήψη μη περιοριστικών και νομικά κατοχυρωμένων μέτρων, που θα εγγυώνται πάντοτε το δικαίωμά τους στην προσωπική ελευθερία.

γ. Ο χρόνος παραμονής των παιδιών, συνοδευμένων και ασυνόδευτων, σε κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης πρέπει να περιορίζεται στο αναγκαίο χρονικό διάστημα για την αρχική καταγραφή και την εκτίμηση των υποθέσεών τους, και όχι πέρα από το νόμιμα προβλεπόμενο.

δ. Το δικαίωμα πρόσβασης των παιδιών στο άσυλο δε μπορεί να απαγορευτεί.

ε. Όλα τα μέλη του προσωπικού που εμπλέκονται στις διαδικασίες άφιξης και υποδοχής θα πρέπει να είναι κατάλληλα εκπαιδευμένα όσον αφορά το σεβασμό των δικαιωμάτων και των βασικών αναγκών των παιδιών. Η εκπαίδευση θα πρέπει να ευαισθητοποιεί τους επαγγελματίες και τους διοικητικούς υπαλλήλους ώστε να εντοπίζουν τους κινδύνους και τα περιστατικά βίας, όπως την εκμετάλλευση και την εμπορία των παιδιών, τον τρόπο που θα πρέπει να διεξάγονται οι συνεντεύξεις και η επικοινωνία με παιδιά πιθανά θύματα, καθώς και τον τρόπο υποστήριξή τους.

στ. Προσωπικό με ειδικευση σε θέματα παιδικής προστασίας θα πρέπει να βρίσκεται στα σημεία συνοριακού ελέγχου, με την αρμοδιότητα να πραγματοποιεί παραπομπές σε εξειδικευμένο προσωπικό για περαιτέρω αξιολόγηση (της κατάστασης των παιδιών που εντοπίζονται στα σύνορα).

ζ. Στα πρώτα σημεία εισόδου (λιμάνια, αεροδρόμια, σύνορα) και τα σημεία ταυτοποίησης, όλα τα νεοεισερχόμενα παιδιά (συνοδευμένα και ασυνόδευτα) θα πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με τα δικαιώματά τους στη χώρα υποδοχής, σε γλώσσα που κατανοούν και με τρόπο κατάλληλο για την ηλικία τους. Η ενημέρωση θα πρέπει να περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τις νομικές διαδικασίες και εγγυήσεις, την πρόσβαση στο άσυλο, την οικογενειακή επανένωση, και όλες τις μορφές διεθνούς προστασίας.

η. Τα παιδιά θα πρέπει να μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους, και σε περίπτωση παραβίασης των δικαιωμάτων τους θα πρέπει να διασφαλίζεται η δυνατότητα υποβολής καταγγελίας/αναφοράς στις αρμόδιες αρχές.

θ. Στα κέντρα πρώτης υποδοχής, όλα τα παιδιά θα πρέπει να αξιολογούνται ως προς τις ανάγκες τους για υποδοχή/στέγαση/τοποθέτηση (σε κατάλληλη δομή). Η αξιολόγηση θα πρέπει να γίνεται μέσω συνεντεύξεων, από καταρτισμένες διεπιστημονικές ομάδες επαγγελματιών, που υποστηρίζονται από διερμηνείς. Ειδικότερης εξέτασης χρήζει η πιθανή θυματοποίηση των παιδιών (λόγω βίας, κακοποίησης, παραμέλησης, εκμετάλλευσης, εξαναγκαστικών γάμων ανηλίκων), καθώς και οι ανάγκες των ανάπηρων παιδιών και οι ειδικές ανάγκες ή άλλα ζητήματα που ενδέχεται να αυξάνουν την ευαλωτότητα των παιδιών. Θα πρέπει να δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά, εφόσον αυτό είναι προς το βέλτιστο συμφέρον τους, να μιλούν ιδιαίτερα με τους αρμόδιους επαγγελματίες, χωρίς την παρουσία γονέων/φροντιστών/άλλων ενηλίκων.

ι. Οι αρμόδιες αρχές υποδοχής και ασύλου θα πρέπει να εξετάζουν προσεκτικά κάθε έγγραφο που προσκομίζεται από τις οικογένειες των παιδιών ή τα ασυνόδευτα παιδιά. Οι αποφάσεις σχετικά με τη μη εγκυρότητα των εγγράφων θα πρέπει να είναι επαρκώς αιτιολογημένες και τεκμηριωμένες.

ια. Θα πρέπει να αναπτυχθούν προτυποποιημένες διαδικασίες σχετικά με τον εντοπισμό, την παραπομπή και την υποστήριξη των παιδιών θυμάτων βίας και των παιδιών που κινδυνεύουν να υποστούν βία, περιλαμβανομένης της εκμετάλλευσης και της εμπορίας ανθρώπων, καθώς και των περιπτώσεων των παιδιών που βρίσκονται εκτός κέντρων φροντίδας και υποδοχής. Θα πρέπει επίσης να αναπτυχθούν προτυποποιημένες διαδικασίες για τον προσδιορισμό των βέλτιστων συμφερόντων των παιδιών, οι οποίες να περιλαμβάνουν και τη διασφάλιση του δικαιώματος ακρόασης.

ιβ. Είναι απαραίτητο να αναπτυχθούν μηχανισμοί και κατευθυντήριες οδηγίες για τον προσδιορισμό της σχέσης και των δεσμών του παιδιού με τους ενηλίκους που το συνοδεύουν, καθώς και για την πραγματοποίηση συχνών ελέγχων σχετικά με την ευημερία του παιδιού και την κάλυψη των αναγκών του. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη ανάλογων μηχανισμών και οδηγιών για τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση υποθέσεων που αφορούν σε εξαναγκαστικούς γάμους ανηλίκων.

ιγ. Τα παιδιά που εντοπίζονται ως πιθανά θύματα βίας, κακοποίησης, εκμετάλλευσης, εμπορίας ανθρώπων, θα πρέπει να λαμβάνουν εξειδικευμένη φροντίδα και δεν θα πρέπει να απομακρύνονται από το προστατευτικό πλαίσιο παιδικής πρόνοιας, ακόμα και εάν φέρονται ότι έχουν διαπράξει αδικήματα τα οποία συνδέονται με τη θυματοποίηση/εκμετάλλευσή τους.

ιδ. Πρέπει να θεσπιστούν διαδικασίες ασύλου κατάλληλες για παιδιά. Υποθέσεις ασύλου που συμπεριλαμβάνουν παιδιά πρέπει να προτεραιοποιούνται. Είναι απαραίτητη η θέσπιση αποκλειστικής προθεσμίας εντός της οποίας θα ξεκινούν οι διαδικασίες ασύλου, ειδικά στις περιπτώσεις όπου εμπλέκονται παιδιά.

ιε. Οι συνθήκες στις πρώτες εγκαταστάσεις υποδοχής θα πρέπει να είναι φιλικές προς τα παιδιά και θα πρέπει να εγγυώνται την ελεύθερη πρόσβαση σε υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων υπηρεσιών υγείας κατάλληλων σύμφωνα με το φύλο και την ηλικία, υπηρεσιών προστασίας, νομικής βοήθειας, εκπαίδευσης και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων (όπως περιγράφονται λεπτομερώς στην Ενότητα 2).

ιστ. Στα κέντρα υποδοχής και στους ανοιχτούς χώρους φιλοξενίας θα πρέπει να υπάρχουν φιλικόι χώροι προς τα παιδιά και προς το φύλο των φιλοξενούμενων, ενώ θα πρέπει να διασφαλίζεται η άμεση παραπομπή των παιδιών και των οικογενειών σε ειδικά καταλύματα φιλικά για τα παιδιά.

- Η διαδικασία αξιολόγησης της ηλικίας θα πρέπει να εφαρμόζεται μόνο όταν υπάρχει ουσιώδης αμφιβολία σχετικά με την ηλικία ενός προσώπου, έγκαιρα και με την υποστήριξη νόμιμου εκπροσώπου ή κηδεμόνα. Θα πρέπει να διεξάγεται από μια διεπιστημονική ομάδα με την εφαρμογή των λιγότερο επεμβατικών μεθόδων, κατά τρόπο αξιοπρεπή, ασφαλή και αξιόπιστο, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία, το φύλο και το πολιτισμικό υπόβαθρο. Οι ιατρικές εξετάσεις θα πρέπει να χρησιμοποιούνται ως έσχατη λύση. Το ευεργέτημα της αμφιβολίας θα πρέπει πάντα να αναγνωρίζεται υπέρ του παιδιού, ενώ είναι απαραίτητη η διασφάλιση του δικαιώματος προσφυγής.

- Για τα ασυνόδευτα παιδιά και τα παιδιά που είναι χωρισμένα από τους νόμιμους κηδεμόνες τους, θα πρέπει να διορίζονται άμεσα κατάλληλα εκπαιδευμένοι επίτροποι, και παράλληλα τα παιδιά να τοποθετούνται σε κατάλληλο, ασφαλές, προστατευτικό περιβάλλον, κατά προτίμηση σε ανάδοχες οικογένειες, όταν αυτό είναι δυνατό, ή άλλως να εφαρμόζονται μη ιδρυματικά μέτρα, βασισμένα στη φροντίδα σε επίπεδο τοπικής κοινότητας (community based care). Είναι απαραίτητο να διατίθενται επαρκείς πόροι για την αποτελεσματική εφαρμογή της επιτροπείας,

ώστε να διασφαλίζεται ότι οι διορισμένοι επίτροποι διαθέτουν τα κατάλληλα προσόντα, εκπαίδευση και υποστήριξη για τη διαφύλαξη των βέλτιστων συμφερόντων των παιδιών ανά πάσα στιγμή.

ιθ. Τα αρχεία/φάκελοι που περιέχουν προσωπικές πληροφορίες, ατομικά για κάθε παιδί, θα πρέπει να είναι διαθέσιμα στις αρμόδιες κοινωνικές υπηρεσίες παιδικής προστασίας σε κάθε τόπο (νέα δομή) όπου μεταφέρεται το παιδί, με σεβασμό στις αρχές προστασίας των προσωπικών δεδομένων και του απορρήτου.

κ. Οι αρμόδιες αρχές πρώτης υποδοχής και/ή οι αρχές παιδικής προστασίας, θα πρέπει να λογοδοτούν και να εποπτεύονται ώστε να διασφαλίζεται ότι οι ισχύουσες κατευθυντήριες οδηγίες κατά την υποδοχή εφαρμόζονται έγκαιρα, με συνέπεια και ασφάλεια δικαίου.

2. ΜΕΤΕΠΕΙΤΑ ΣΤΑΔΙΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ, ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΕ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

2.1 Ευρύτερα ζητήματα

α. Η κοινωνική-εκπαιδευτική αξιολόγηση και φροντίδα πρέπει να είναι εξατομικευμένη για κάθε παιδί, και θα πρέπει να περιλαμβάνει την εκτίμηση των αναγκών και των βέλτιστων συμφερόντων του. Κατά την αξιολόγηση θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το δικαίωμα ακρόασης του παιδιού σχετικά με τα ζητήματα που αφορούν την επιλογή και τη μέριμνα για τις συνθήκες διαβίωσής του.

β. Όλα τα παιδιά που μετακινούνται θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε ποιοτικές υπηρεσίες στο πλαίσιο του εθνικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας με στόχο την αποτελεσματική προστασία τους.

γ. Τα παιδιά που μετακινούνται θα πρέπει να λαμβάνουν μέρος σε προγράμματα για την πρόληψη και αντιμετώπιση της βίας καθώς και σε προγράμματα προώθησης της κοινωνικής τους ένταξης.

δ. Θα πρέπει να δημιουργηθούν δίκτυα κοινωνικής υποστήριξης που θα ενισχύουν το αίσθημα ασφάλειας, εμπιστοσύνης και ανθεκτικότητας των παιδιών, και θα προωθούν τη συμμετοχή τους στο παιχνίδι, στον αθλητισμό, σε κοινωνικές και πολιτιστικές δραστηριότητες.

ε. Το προσωπικό όλων των εμπλεκόμενων φορέων θα πρέπει να είναι ειδικά καταρτισμένο και να εκπαιδεύεται για την αντιμετώπιση των ζητημάτων που αφορούν στα παιδιά που μετακινούνται.

2.2 Διεθνής προστασία – νομικό καθεστώς

α. Η κατάλληλη διεκπεραίωση των αιτημάτων ασύλου, καθώς και η παροχή επιπλέον νομικών δυνατοτήτων για την πρόσβαση σε ανθρωπιστικό καθεστώς, θα πρέπει να διασφαλίζονται για όλα τα παιδιά και τις οικογένειές τους. Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν ένα παιδί πληροί τις προϋποθέσεις χορήγησης άδειας διαμονής, θα πρέπει να διενεργείται (και) διαδικασία προσδιορισμού των βέλτιστων συμφερόντων του.

β. Η οικογενειακή επανένωση θα πρέπει να διασφαλίζεται από το νόμο. Τα σχετικά αιτήματα είναι απαραίτητο να αντιμετωπίζονται με θετικό τρόπο, ανθρωπισμό και ταχύτητα, σε συνάρτηση με το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και με το δικαίωμά του να μεγαλώνει σε οικογενειακό περιβάλλον. Η οικογενειακή επανένωση θα πρέπει να προωθείται άμεσα, ώστε να αποφεύγεται η αβεβαιότητα και το άγχος, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να παρέχεται υποστήριξη στην οικογένεια και το παιδί, που θα περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την παροχή σαφών και έγκαιρων πληροφοριών σχετικά με τη διαδικασία.

γ. Πρέπει να θεσπιστούν ειδικές διατάξεις σχετικά με την ανανέωση των εγγράφων, τα οποία αφορούν στο νομικό καθεστώς των παιδιών εκείνων, που έχουν συμμετάσχει για μεγάλο χρονικό διάστημα σε διαδικασίες κοινωνικής ένταξης στη χώρα υποδοχής.

δ. Τα παιδιά θα πρέπει να μπορούν να επωφεληθούν από διαδικασίες νομιμοποίησης της παραμονής τους, εφόσον έχουν ζήσει για μεγάλο χρονικό διάστημα στη χώρα υποδοχής, λαμβάνοντας υπόψη τους δεσμούς που έχουν αναπτύξει και τα βέλτιστα συμφέροντά τους.

ε. Η επίσημη καταχώριση της γέννησης θα πρέπει να διασφαλίζεται για όλα τα παιδιά που γεννιούνται στην επικράτεια ευρωπαϊκών κρατών, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς των ίδιων των παιδιών ή των γονέων τους.

2.3 Δομές φιλοξενίας και στέγασης

α. Το μέγεθος των δομών φιλοξενίας θα πρέπει να περιορίζεται ώστε να προσομοιάζουν με οικογενειακές κατοικίες ή συγκροτήματα κατοικιών, για να είναι δυνατή η επικοινωνία και η συνεργασία μεταξύ των φιλοξενούμενων, διασφαλίζοντας παράλληλα την ασφάλεια και την ευημερία των παιδιών.

β. Οι ανάγκες του παιδιού, τα βέλτιστα συμφέροντά του και το δικαίωμα ακρόασης θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ως ζωτικής σημασίας παράγοντες για τη μακροπρόθεσμη και ασφαλή τοποθέτησή του σε μια δομή. Σε όλες τις δομές φιλοξενίας θα πρέπει να εφαρμόζονται πολιτικές και διαδικασίες για την προστασία των παιδιών.

γ. Η τοποθέτηση των παιδιών σε χώρους φιλοξενίας (ή σε αυτόνομη στέγαση) με συγγενείς τους, θα πρέπει να αξιολογείται άμεσα. Τόσο το παιδί όσο και η οικογένεια θα πρέπει να λαμβάνουν τακτική υποστήριξη.

δ. Σε περίπτωση μετακίνησης και τοποθέτησης του παιδιού σε άλλο χώρο φιλοξενίας/στέγασης, θα πρέπει να λαμβάνονται πρωτίστως υπόψη τα βέλτιστα συμφέροντά του καθώς επίσης να διασφαλίζεται ο απαραίτητος χρόνος υποστήριξης και προσαρμογής. Το παιδί πρέπει να συμμετέχει σε όλες τις σχετικές αποφάσεις, σύμφωνα με τις αναπτυξιακές ικανότητές του.

ε. Οι δομές που φιλοξενούν οικογένειες με παιδιά πρέπει να είναι κατάλληλες για τα παιδιά και να προορίζονται αποκλειστικά για οικογένειες.

στ. Τα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να στεγάζονται ξεχωριστά από τους ενήλικες, για την προστασία της ασφάλειάς τους και την παροχή κατάλληλης φροντίδας.

2.4 Υγεία

α. Όλα τα παιδιά πρέπει να έχουν έγκαιρη πρόσβαση στις διαθέσιμες δημόσιες υπηρεσίες σωματικής και ψυχικής υγείας σύμφωνα με τις ανάγκες τους, συμπεριλαμβανομένης της περιθαλψής και της θεραπείας για χρόνιες ασθένειες και αναπηρίες, της σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, της ψυχολογικής συμβουλευτικής και πρόληψης αυτοτραυματισμών και αυτοκτονιών.

β. Διεργηείς και πολιτιστικοί διαμεσολαβητές πρέπει να προσλαμβάνονται προκειμένου να υποστηριχθεί η πρόσβαση των παιδιών στις υπηρεσίες υγείας.

γ. Ο εμβολιασμός όλων των παιδιών πρέπει να οργανώνεται σύμφωνα με τα εθνικά προγράμματα και πρότυπα.

δ. Περιοδικές επισκέψεις γιατρών θα πρέπει να οργανώνονται σε χώρους προσωρινής φιλοξενίας και στέγασης και σε ξενώνες όπου ζουν τα παιδιά που μετακινούνται με τις οικογένειές τους ή ασυνόδευτα, να αξιολογείται η σωματική και ψυχική τους υγεία και να

πραγματοποιούνται συχνοί έλεγχοι για την έγκαιρη διάγνωση αναπηριών, ασθενειών, και περιστατικών βίας, καθώς επίσης να παρέχονται κατάλληλες συμβουλές πρόληψης και αντιμετώπισής τους. Θα πρέπει επίσης να παρέχεται περιγεννητική φροντίδα ως μέρος μιας προληπτικής στρατηγικής για την υγεία.

ε. Τα παιδιά και οι οικογένειές τους χρειάζονται σαφή ενημέρωση και στήριξη σε θέματα ψυχικής υγείας ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες του τραύματος και του άγχους που μπορεί να έχουν υποστεί. Ατομική και ομαδική ψυχοθεραπεία θα πρέπει να παρέχεται με τη βοήθεια διερμηνέων.

στ. Θα πρέπει να διατίθενται θεραπευτικές μονάδες για παιδιά με προβλήματα χρήσης και εθισμού σε ουσίες. Κέντρα αυξημένης φροντίδας, θεραπευτικά κέντρα και κέντρα περίθαλψης θα πρέπει να είναι διαθέσιμα για παιδιά με παρόμοιες ανάγκες, ώστε να είναι δυνατή η εφαρμογή των καταλληλότερων μέτρων για την προστασία τους.

ζ. Το προσωπικό των κέντρων και των ξενώνων για παιδιά θα πρέπει να είναι ειδικά εκπαιδευμένο και εποπτευόμενο, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες ψυχικής υγείας των παιδιών σε συνεργασία με τις αρμόδιες δημόσιες υπηρεσίες, και σύμφωνα με τις αρχές για την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

2.5 Εκπαίδευση

α. Όλα τα παιδιά, είτε βρίσκονται στις χώρες διέλευσης είτε στις χώρες προορισμού, θα πρέπει να έχουν πρόσβαση στην τυπική και μη τυπική εκπαίδευση (νηπιαγωγεία, προσχολική αγωγή, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση), ανεξάρτητα από το νομικό τους καθεστώς και χωρίς διακρίσεις ή/και διαχωρισμούς. Σε διάστημα ενός μηνός από την άφιξή τους θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν μαθήματα γλώσσας και να εγγραφούν στην τυπική εκπαίδευση.

β. Τα παιδιά που δεν γνωρίζουν την επίσημη γλώσσα της χώρας υποδοχής θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν μαθήματα γλώσσας για την προετοιμασία τους, ενώ θα πρέπει επίσης να τους δίνεται η δυνατότητα να συναναστρέφονται τακτικά και να συνεργάζονται με τα υπόλοιπα παιδιά στα τοπικά σχολεία.

γ. Θα πρέπει να παρέχονται στα παιδιά κατάλληλα προσαρμοσμένες και καλά οργανωμένες δραστηριότητες, με συνέχεια και σταθερότητα, με τη μορφή πρόσθετης εκπαιδευτικής υποστήριξης καθώς και άλλων μέσων κοινωνικής ένταξης.

δ. Τα παιδιά πρέπει να υποστηρίζονται ώστε να διατηρήσουν τις πολιτισμικές τους αξίες και να αναπτύξουν τη μητρική τους γλώσσα.

ε. Οι αρμόδιες αρχές θα πρέπει να λαμβάνουν ειδικά μέτρα για να αποτρέψουν τις συχνές απουσίες των παιδιών από το σχολείο, τη σχολική διαρροή και τον αποκλεισμό, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς των παιδιών.

στ. Οι δάσκαλοι θα πρέπει να εκπαιδεύονται και να υποστηρίζονται σχετικά με το πώς να ανταποκρίνονται καλύτερα στις μαθησιακές ανάγκες των παιδιών που μετακινούνται.

ζ. Οι γονείς των παιδιών πρέπει να ενημερώνονται και να γνωρίζουν σχετικά με το τοπικό εκπαιδευτικό σύστημα και με το ισχύον νομικό πλαίσιο για τη γονική μέριμνα.

η. Το σχολικό πρόγραμμα θα πρέπει να περιλαμβάνει την εκπαίδευση στα ανθρωπίνια δικαιώματα, να προωθεί αξίες όπως η ειρήνη, η ανεκτικότητα, η ισότητα και η φιλία μεταξύ των διαφόρων εθνοτικών, εθνικών και θρησκευτικών ομάδων. Ειδικά μέτρα θα πρέπει να λαμβάνονται για την πρόληψη και καταπολέμηση της ξενοφοβίας, του εκφοβισμού και άλλων μορφών βίας εναντίον των παιδιών.

2.6 Κοινωνικές Υπηρεσίες

α. Κατάλληλες κοινωνικές υπηρεσίες και υποστήριξη θα πρέπει να είναι προσιτές για τα παιδιά και τις οικογένειές τους, λαμβάνοντας υπόψη την ευαλωτότητα τους και τις ειδικές ανάγκες τους.

β. Είναι απαραίτητο να αναπτυχθούν περισσότερες κοινωνικές υπηρεσίες προσαρμοσμένες στα παιδιά που μετακινούνται, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών θυμάτων κακοποίησης, παραμέλησης, βίας και εκμετάλλευσης, καθώς και των παιδιών με αναπηρίες.

γ. Οι δημοτικές αρχές πρέπει να διευκολύνουν την πρόσβαση των παιδιών και των οικογενειών τους στις κατά τόπον κοινωνικές υπηρεσίες.

δ. Θα πρέπει να αναπτυχθούν ολοκληρωμένες υπηρεσίες που θα καλύπτουν πολλαπλές ειδικότητες και τομείς, στο πλαίσιο μιας ενιαίας δομής, ώστε να εγγυώνται την ασφάλεια και την ευημερία των παιδιών, να ενισχύουν τη δυνατότητα πρόσβασης στη δικαιοσύνη και να διασφαλίζουν την προστασία των παιδιών θυμάτων βίας. Όλες οι διαδικασίες σε μια τέτοια δομή θα πρέπει να τεκμηριώνονται προκειμένου να διασφαλίζονται τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για τη διαδικασία ασύλου και άλλες σχετικές νομικές διαδικασίες.

2.7 Νομική Βοήθεια

α. Δωρεάν νομική βοήθεια θα πρέπει να παρέχεται σε όλες τις διαδικασίες που επηρεάζουν την ζωή των παιδιών που μετακινούνται.

β. Πρέπει να παρέχεται δωρεάν διερμηνεία σε όλες τις υπηρεσίες νομικής βοήθειας, καλύπτοντας και τις διοικητικές και τις δικαστικές διαδικασίες.

2.8 Μετάβαση στην ενηλικίωση

α. Κατά την ενηλικίωση, θα πρέπει να είναι διαθέσιμες βιώσιμες (νομικές) επιλογές για την έκδοση και ανανέωση των εγγράφων σχετικά με το νομικό καθεστώς, ιδίως για εκείνους που ήδη έχουν συμμετάσχει σε διαδικασίες κοινωνικής ένταξης.

β. Θα πρέπει να αναπτυχθούν βιώσιμα προγράμματα για την παρακολούθηση και την υποστήριξη των εφήβων που φτάνουν στην ενηλικίωση, με ιδιαίτερη έμφαση:

- στην εκπαίδευση μετά την ηλικία των 18 ετών
- στα κοινοτικά προγράμματα ένταξης
- στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας
- σε εξειδικευμένες παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των αναγκών των προσώπων που ανήκουν σε ιδιαίτερες ευάλωτες ομάδες, όπως εκείνων με τραυματικές εμπειρίες και προβλήματα ψυχικής υγείας

γ. Η συνέχιση της φροντίδας των ασυνόδευτων ανηλίκων και των παιδιών που έχουν χωριστεί από τους νόμιμους κηδεμόνες τους, θα πρέπει να διασφαλίζεται μέσα από το σχεδιασμό της σταδιακής και ομαλής μετάβασής τους στην αυτόνομη και ανεξάρτητη διαβίωση. Η μετάβαση στην ενηλικίωση θα πρέπει να αποτελεί μέρος ενός ευρύτερου και εξατομικευμένου σχεδίου ζωής, το οποίο θα προετοιμάζεται πριν τα παιδιά ενηλικιωθούν, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικότερες ανάγκες και τα βέλτιστα συμφέροντά τους.

δ. Όλοι οι αρμόδιοι φορείς που εμπλέκονται στην υποστήριξη των παιδιών, συνοδευμένων και ασυνόδευτων, θα πρέπει να αναπτύξουν ένα σταθερό σύστημα παραπομπών και συνεργασίας, ώστε να καλύπτονται αποτελεσματικότερα οι πολύπλευρες ανάγκες των παιδιών κατά τη μετάβαση στην ενηλικίωση.

3. ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΑΣΠΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΟΥ ΜΕΤΑΚΙΝΟΥΝΤΑΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΕΝΤΑΞΗΣ

3.1 Μηχανισμοί παρακολούθησης

α. Τα αρμόδια παρατηρητήρια και οι μηχανισμοί παρακολούθησης θα πρέπει να παρακολουθούν ειδικές πτυχές και δείκτες για τη συλλογή συγκεκριμένων και αναλυτικών στοιχείων σχετικά με την κατάσταση των παιδιών, με στόχο το σχεδιασμό συνεκτικών πολιτικών μέτρων για την προστασία και την κοινωνική τους ένταξη.

β. Λαμβάνοντας υπόψη τις πρόσθετες ανάγκες των ασυνόδευτων παιδιών και των παιδιών που έχουν χωριστεί από τους νόμιμους κηδεμόνες τους, θεωρείται σημαντικό να δημιουργηθούν ειδικά εθνικά μητρώα, τα οποία θα επιτρέπουν τον έγκαιρο εντοπισμό των παιδιών αυτών, καθώς και την αποτελεσματική παρακολούθηση και υποστήριξη των υποθέσεων τους, με το δέοντα σεβασμό στις προβλέψεις για την τήρηση ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων.

γ. Οι υπεύθυνες αρχές για την προστασία των παιδιών θα πρέπει να βρίσκονται σε συνεχή επικοινωνία και συνεργασία με τους φορείς που εμπλέκονται στη συλλογή δεδομένων και την παρακολούθηση της κατάστασης των παιδιών που μετακινούνται.

δ. Οι Ανεξάρτητες Αρχές για τα Δικαιώματα των Παιδιών θα πρέπει να έχουν απρόσκοπτη και τακτική πρόσβαση στα δεδομένα που συλλέγονται, με στόχο την αποτελεσματικότερη εκπλήρωση της αποστολής τους. Παράλληλα, θα πρέπει να ζητείται η γνώμη των Αρχών αυτών σχετικά με τους δείκτες που επιλέγονται για την παρακολούθηση της κατάστασης των παιδιών.

3.2 Μηχανισμοί αναφορών/καταγγελιών

α. Οι μηχανισμοί υποβολής αναφορών/καταγγελιών θα πρέπει να είναι ανεξάρτητοι και νομικά κατοχυρωμένοι, ενώ οι αποφάσεις και οι συστάσεις τους θα πρέπει να γίνονται σεβαστές από τις αρμόδιες δημόσιες αρχές.

β. Η πρόσβαση των παιδιών στους μηχανισμούς αναφορών/καταγγελιών θα πρέπει να ενισχυθεί μέσα από:

- την πρόβλεψη για μια απλή και φιλική προς τα παιδιά διαδικασία, όπου θα μπορούν να έχουν πρόσβαση, ανεξάρτητα από το καθεστώς τους, χωρίς να απαιτούνται πολύπλοκες προϋποθέσεις
- την αντιμετώπιση των γλωσσικών εμποδίων που δυσκολεύουν την πρόσβαση των παιδιών (με την παροχή, μεταξύ άλλων, ενημερωτικού υλικού φιλικού προς τα παιδιά σε διάφορες γλώσσες, την υποστήριξη μέσω διερμηνείας και υπηρεσιών πολιτισμικής διαμεσολάβησης)
- την υλοποίηση δράσεων για την προσέγγιση παιδιών που χρήζουν προστασίας, όπως στοχευμένες επισκέψεις σε χώρους που βρίσκονται τα παιδιά και αυτεπάγγελτες έρευνες
- την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων αρχών και των φορέων που εργάζονται στο πεδίο της παιδικής προστασίας για την έγκαιρη και αξιόπιστη ενημέρωση σχετικά με τις καταγγελίες που προέρχονται από τα ίδια τα παιδιά

γ. Οι Ανεξάρτητες Αρχές για τα Δικαιώματα των Παιδιών, και ειδικότερα οι Συνήγοροι του Παιδιού, σύμφωνα την εξειδίκευση και την αποστολή τους για την προστασία των βέλτιστων συμφερόντων των παιδιών, ανά πάσα στιγμή θα πρέπει να έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε κέντρα υποδοχής και δομές όπου βρίσκονται τα παιδιά, καθώς και το δικαίωμα να πραγματοποιούν απροειδοποίητες επισκέψεις. Επιπλέον θα πρέπει:

- να έχουν πρόσβαση σε κάθε αναγκαία πληροφορία
- να μπορούν να ζητούν αναφορές, πριν, κατά τη διάρκεια, και μετά τη διεξαγωγή αυτοψιών και να λαμβάνουν εγκαίρως απαντήσεις στα ερωτήματά τους
- να δέχονται απευθείας καταγγελίες από τα ίδια τα παιδιά
- να νομιμοποιούνται ώστε να δημοσιοποιούν τα συμπεράσματα των αυτοψιών και τις σχετικές συστάσεις τους
- να εμποδίζουν τη δημοσιοποίηση στοιχείων και πληροφοριών που ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο τα παιδιά

δ. Οι Ανεξάρτητες Αρχές για τα Παιδιά θα πρέπει να διαθέτουν επαρκείς πόρους ώστε να διασφαλίζεται η ανεξαρτησία τους και να λειτουργούν με προδιαγραφές υψηλής ποιότητας

3.3 Μηχανισμοί συντονισμού- συνεργασίας

α. Θα πρέπει να προωθηθεί η δημιουργία ειδικών συντονιστικών μηχανισμών, εστιασμένων στα παιδιά που μετακινούνται. Σε αυτούς θα πρέπει να συμμετέχουν όλοι οι εμπλεκόμενοι δημόσιοι φορείς και οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών σε εθνικό επίπεδο, περιλαμβανομένων και των σωματείων/οργανωμένων ομάδων μεταναστών, καθώς η συμμετοχή των τελευταίων θα διευκόλυνε την κοινωνική ένταξη των παιδιών και των οικογενειών τους στην τοπική κοινωνία.

β. Η σταθερή και ομαλή συνεργασία ανάμεσα στους επιτρόπους/νομίμους εκπροσώπους και τις αρμόδιες αρχές παιδικής προστασίας θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική για την αποτελεσματική υποστήριξη των ασυνόδευτων παιδιών.

γ. Οι αρμόδιες δημόσιες αρχές θα πρέπει να αξιοποιήσουν και να αναπτύξουν την προηγούμενη εμπειρία και τα επιτεύγματα από διάφορα άτυπα δίκτυα συνεργασίας - συντονισμού με σκοπό την καθιέρωση κεντρικών και συνεκτικών μηχανισμών συντονισμού, εθνικής εμβέλειας, οι οποίοι θα περιλαμβάνουν όλους τους εμπλεκόμενους δημοσίους φορείς και φορείς της κοινωνίας των πολιτών.

δ. Πρέπει να καθιερωθεί και να προωθηθεί καλύτερα ο συντονισμός της διακρατικής συνεργασίας, ιδίως στο πλαίσιο των διαδικασιών οικογενειακής επανένωσης και εντοπισμού της οικογένειας των παιδιών, καθώς επίσης και στο πλαίσιο εφαρμογής των προγραμμάτων μετεγκατάστασης, προκειμένου:

- να διασφαλίζεται η συνέχεια της φροντίδας και της προστασίας των παιδιών που μετακινούνται
- να εναρμονίζονται και να επιταχύνονται οι διαδικασίες οικογενειακής επανένωσης

ε. Θα πρέπει να ενισχυθεί η διασυνοριακή συνεργασία για την πρόληψη, τη διερεύνηση, τη δίωξη και την τιμωρία της βίας κατά των παιδιών που μετακινούνται, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας παιδιών με σκοπό τη σεξουαλική ή οικονομική τους εκμετάλλευση, των εξαναγκαστικών γάμων ανηλίκων και άλλων βλαπτικών πρακτικών εις βάρος των παιδιών, της εμπορίας ναρκωτικών, της εκβίασης, της απαγωγής, των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης των παιδιών.